

**СҮХБААТАР АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

22000 Баруун-Урт сум, Сүхбаатар аймаг
Утас: 70518396, Факс: 70518396
E-mail: Sukhbaatar@audit.gov.mn

Назан СУМЫН
СОНГУУЛИЙН ХОРОО-Д

2024. 08. 08 № 463
танай _____-ны № _____-т

**Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх
дүгнэлт**

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан Төрийн аудитын газрын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Ардчилсан намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл болон бие даан нэр дэвшигч нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл болон бие даан нэр дэвшигчийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817 - 1 : 2020 Төрийн аудит. Тулгуур зарчим, MNS 6817 - 6 : 2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817 - 8 : 2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, ТЭЗ-ийн дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Ардчилсан намын сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Мөрийн хөтөлбөр (..... хуудас)-ийг хавсаргав.

ДАРГА,
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

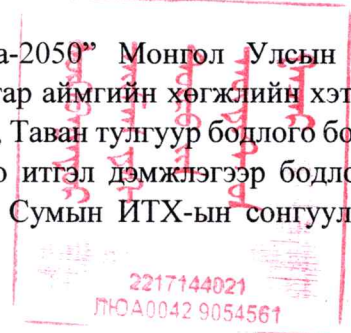
Г.ДАВАА

Наран сумын Ардчилсан намын хорооны
2024 оны 06 дугаар сарын 28-ны өдрийн
..... дүгээр тогтоолын хавсралт

СҮХБААТАР АЙМГИЙН НАРАН СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМЫН 2024-2028 ОНД ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

Сүхбаатар аймгийн Ардчилсан нам “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, хөгжлийн хөтөлбөр, “Сүхбаатар аймгийн хөгжлийн хэтийн зорилт 2020-2028”, Намын дүрэм, үнэт зүйлс, үзэл баримтлал, Таван тулгуур бодлого болон олон нийтийн санаа бодолд үндэслэн иргэд сонгогчдынхоо итгэл дэмжлэгээр бодлогоо хэрэгжүүлж хүрсэн амжилтдаа тулгуурлан, 2024-2028 оны Сумын ИТХ-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө хүргэж байна.

1. ЭРҮҮЛ МЭНД

1.1. Эрүүл мэндийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, нийгмийн эрүүл мэндийн боловсролыг дээшлүүлж, иргэдэд эрүүл амьдралын дадлыг хэвшүүлэн, урьдчилан сэргийлэх тогтолцоог бэхжүүлэх замаар хүн амын дундаж наслалтыг нэмэгдүүлнэ.

1.2. Бүх нийтийн эрүүл мэндийн боловсролыг дээшлүүлэх хөтөлбөр хэрэгжүүлж, эрүүл аж төрөх дадлыг эзэмшүүлэн, иргэн бүрийг жил тутамд явуулын амбулаторийн урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэх үзлэг, оношилгоо, шинжилгээнд тогтмол хамрагддаг болгож хэвшүүлнэ.

1.3. Нөхөн үржихүйн тусламж, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг дэмжих замаар сэргийлж болох эх, хүүхдийн эндэгдэлд нөлөөлөх хүчин зүйлийг багасгаж, эх, хүүхдийн эндэгдэл гаргахгүй ажиллах.

1.4. Зонхилон тохиолдох халдварт бус өвчин, тэдгээрийн эрсдэлт хүчин зүйлийн тархалт болон сэргийлж болох нас баралтыг хувь хүн, гэр бүл, хамт олон, байгууллагын идэвхтэй оролцоотой нэгдмэл үйл ажиллагаанд тулгуурлан бууруулна.

1.5. Эрүүл мэндийн зарим тусламж үйлчилгээг иргэн, төрийн байгууллага, хувийн хэвшлийн түншлэл хамтын ажиллагааны оролцоотой зохион байгуулж, салбар дундын хамтын ажиллагааг бэхжүүлэн үр дүнг тооцож ажиллана.

1.6. Сумын эрүүл мэндийн төвийн хуучин барилгын дэд бүтцийг сайжруулан, стандарт, чанарын шаардлага хангасан тэгш, хүртээмжтэй, чанартай үйлчилгээг үзүүлэх амбулаторийн зориулалтаар ашиглана.

1.7. Эрүүл мэндийн байгууллагад хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнд зориулсан тасаг шинээр бий болгоно.

1.8. Мэдээллийн технологид суурилсан оношилгооны хэлбэрүүдийг нэвтрүүлж, Эрүүл мэндийн салбарт цахим шилжилтийг эрчимжүүлнэ.

1.9. Эрэгтэйчүүдийн эрүүл мэндийг дэмжиж, тэдэнд үзүүлэх эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний чанар хүртээмжийг дээшлүүлэн, эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүсийн дундаж наслалтын зөрүүг 7 болгож, багасгана.

1.10. Иргэдэд зонхилон тохиолдож буй өвчлөлийн эсрэг “Элэг бүтэн Сүхбаатар” зэрэг хөтөлбөр, төслийг хэрэгжүүлж, өвчлөлийг бууруулна.

1.11. Шүдний эмчийг үе шаттай бэлтгэж, сумын эрүүл мэндийн төв, сумын Ерөнхий боловсролын сургуулийг шүдний кабинеттай болгоно.

1.12. Архи тамхины хэрэглээ, хөдөлгөөний хомсдол, буруу хооллолт, амьдралын буруу хэв маяг, дадал зуршлыг бууруулахад чиглэсэн мэдээлэл сургалт, сурталчилгааг өргөжүүлнэ.

1.13. Эмийн чанарт тавих хяналтыг сайжруулж, аюулгүй байдлыг ханган, эмийн хэрэглээний зохистой дадлыг хэвшүүлнэ.

1.14. Сумын эрүүл мэндийн салбарын хүний нөөцийн хангалтад анхаарч боловсон хүчнийг бэлтгэхэд дэмжиж ажиллана.

1.15. Засгийн газраас гаргасан бодлого шийдвэрийн хүрээнд Орон нутгийн эмч, эмнэлгийн мэргэжилтнүүдийг гадаад улсад суралцах, туршлага судлах ажилд дэмжлэг үзүүлж, шаардлагатай нэр төрлөөр мэргэшсэн эмч нарыг орон нутагт зөвлөхөөр ажиллуулахад хамтарч ажиллана.

1.16. Эмч, мэргэжилтнүүдийн мэргэжлийн ур чадвар нэр хүнд, ёс зүйд тавигдах шалгуурыг боловсронгуй болгож, хариуцлагын тогтолцоог сайжруулна.

1.17. Эрүүл аюулгүй ажлын байрыг дэмжих зорилгоор ажил олгогчдод чиглэсэн цогц арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

2. БОЛОВСРОЛ, ШИНЖЛЭХ УХААН

2.1. Сургууль, цэцэрлэгийг орчин үеийн шаардлагад нийцсэн сургалтын хэрэглэгдэхүүн, техник, тоног төхөөрөмжөөр хангаж, боловсролын чанарт ахиц гаргана.

2.2. Хүүхэд бүрийг сургууль, цэцэрлэгт хамрагдах боломжийг нэмэгдүүлж, чанартай боловсрол олгоно.

2.3. Ерөнхий боловсролын сургууль, цэцэрлэгт “Эмч”, “Сэтгэл зүйч” ажиллуулахад дэмжиж ажиллана.

2.4. Дотуур байрны орчин нөхцөлийг сайжруулж, халуун ус, угаалгын үйлчилгээ, номын сал, хүүхэд хөгжлийн танхим, тоглоомын өрөөтэй болгоно.

2.5. Ерөнхий боловсролын сургуулийн бага ангийн сурагчдын “Үдийн цай”, “Сүү” хөтөлбөрт эрүүл мэндийг дэмжих зорилгоор орон нутгийн үйлдвэрлэлийг дэмжиж ажиллана.

2.6. Мэдээллийн технологид суурилсан сургалтын арга зүйг нэвтрүүлнэ.

2.7. Нийгмийн хариуцлагын хүрээнд “Хүүхэд бүрд компьютер” хөтөлбөр хэрэгжүүлэх санал санаачилгыг дэмжинэ.

2.8. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдэд ээлтэй орчин, нөхцөлийг сайжруулан, боловсролын үйлчилгээнд хамрагдаж чадахгүй, эрсдэлт бүлгийн суралцагч нэг бүрд шаардлагатай дэмжлэгийг үзүүлж, боловсролд тэгш хамруулна.

2.9. Насан туршийн суралцахуйн төвийн үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлж, иргэн бүрийн насан туршдаа суралцахуйн хэрэгцээ шаардлага нийцсэн сургалтыг чанартай зохион байгуулна.

2.9. Насан туршийн суралцахуйн төвийн үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлж, иргэн бүрийн насан туршдаа суралцахуйн хэрэгцээ шаардлага нийцсэн сургалтыг чанартай зохион байгуулна.

2.10. Дотуур байр, цэцэрлэг, сургуулийн орчныг бүрэн камержуулж, хүүхдийн аюулгүй, таатай суралцах орчныг бүрдүүлнэ.

2.11. Дотуур байр, цэцэрлэг, сургуулийг орчин үеийн ариун цэврийн байгууламжтай болгож, хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлнэ.

2.12. Бүх нийтийн монгол бичгийн хэрэглээг нэмэгдүүлнэ.

2.13. Ерөнхий боловсролын сургуульд шаардлагатай мэргэжлээр зөвлөх, зочин, ментор багш ажиллуулж, “БАГШ СОЛИЛЦОО” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.

2.14. “ДЭЛХИЙД ӨРСӨЛДӨХ СҮХБААТАРЧУУД” төслийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.

2.15. Багшийн мэргэжлийн ур чадвар нэр хүнд, ёс зүйд тавигдах шалгуурыг боловсронгуй болгож, хариуцлагын тогтолцоог сайжруулна.

2.16. Багшийн мэргэжлийн тасралтгүй хөгжилд дэмжлэг үзүүлж, гадаад, дотоод туршлага судлуулна.

3. ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ, НИЙГМИЙН ХАМГААЛАЛ

3.1. Өрхийн амьжиргааны түвшнийг дээшлүүлэх арга хэмжээг хөдөлмөр эрхлэлтийн бодлоготой уялдуулан хэрэгжүүлнэ.

3.2. Ажил олгогчдын эрэлт, хэрэгцээнд нийцсэн, хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлт, нийдүүлэлтийг бүрэн хангах мэргэжилтэн бэлтгэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

3.3. Хөдөлмөр, нийгмийн зөвшилцлийн гэрээ, хэлэлцээрийг бүх шатанд байгуулж, үр дүнг нэмэгдүүлнэ.

3.4. Ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн онцлог, хэрэгцээнд нийцсэн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.

3.5. Инновацад суурилсан гарааны бизнесийг дэмжинэ.

3.6. Улс, аймаг, сумын аварга малчдын дэмжлэгтэйгээр малгүй болсон, мал нь ихээр хорогдсон өрхийг малжуулах хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

3.7. Төрийн байгууллага, нийтийн үйлчилгээний газар, нийтийн эзэмшлийн зам талбайд хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд зориулсан дэд бүтцийг нэмэгдүүлж, хүртээмжийг дээшлүүлнэ.

4. СПОРТ, НИЙТИЙН БИЕЙН ТАМИР

4.1. Өсвөр үе залуучуудыг спортын олон төрлөөр хичээллэж бие бялдраа хөгжүүлэх, спортын амжилт гаргах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

4.2. Стандартын шаардлага хангасан чийрэгжүүлэлт, биеийн тамирын задгай талбай, байгууламжийн хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

4.3. Ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг нийтийн биеийн тамир, спортоор хичээллэх орчин, нөхцөлийг бүрдүүлж, шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр хангана.

4.4. Аймгийн аварга шалгаруулах тэмцээнийг орон нутагт 2 жилд 1 удаа Спортын аль нэг төрлөөр зохион байгуулж, өсвөр үе залуучууд, иргэдэд сурталчилна.

4.5. Үндэсний спортын наадам, Хүүхдийн спортын наадмыг жил бүр зохион байгуулна.

4.6. Өвлийн улиралд нийтийн биеийн тамираар хичээллэх спорт клубийг дэмжинэ.

4.7. Суманд нийтийн биеийн тамирын арга зүйчийг ажиллуулахад дэмжиж ажиллана.

5. СОЁЛ УРЛАГ

5.1. Стандарт шаардлага хангасан соёл, урлагийн барилга байгууламжийг 60 хувьд, соёл урлагийн салбарын мэргэшсэн боловсон хүчний хангалтыг 100 хувьд хүргэнэ.

5.2. Аймгийн соёл урлаг, өв соёлыг хөгжүүлэх, сурталчлан таниулах, хамгаалахад чиглэсэн соёл урлагийн хөгжлийн хөтөлбөр, төслийг хэрэгжүүлнэ.

5.3. Монгол хүн үндэсний өв соёлоороо бахархах өвлүүлэх, үндэсний хэл бичгийн сургалтыг жил бүр зохион байгуулах.

5.4. Аймгийн хэмжээнд угийн бичиг хөтлөлтийн хувийг 50+ хувьд хүргэнэ.

5.5. Бүтээлч үйлдвэрлэлийг дэмжин, соёл урлагийн бүтээгдэхүүн үйлчилгээг нэмэгдүүлнэ.

5.6. Нүүдлийн ахуйд суралцах өв соёлын түгээн дэлгэрүүлэх арга хэмжээ, хөтөлбөрүүдийг дэмжинэ.

5.7. Угсаатны онцлогийг илэрхийлсэн гар урлалын брэнд бүтээгдэхүүнийг үйлдвэрлэх, зах зээлд нэвтрүүлэхэд орон нутгаас дэмжлэг үзүүлнэ.

5.8. "Наран өв соёл" бүсийн урлагийн наадмыг 2 жилд 1 удаа зохион байгуулах

6. ХҮҮХЭД, ГЭР БҮЛ, ЗАЛУУЧУУД

6.1. Гэр бүлийн гишүүн бүрт гэр бүлийн боловсрол олгох Монгол гэр бүл боловсролын хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

6.2. "Гэр бүлд зөвлөгөө өгөх төв"-ийг стандартын дагуу байгуулж, зорилтот гэр бүлд чиглэсэн үйлчилгээг өргөжүүлнэ.

6.3. Хохирогчийг хамгаалах "Түр хамгаалах байр"-тай болох үйлчилгээг өргөжүүлж, хүчирхийлэлд өртсөн үйлчлүүлэгчийг хамгаалах, нөхөн сэргээх болон хөгжлийн зэрэг хариу үйлчилгээг нэмэгдүүлнэ.

6.4. Стандартын шаардлага хангасан Өсвөр үе, залуучуудын хөгжлийн төвийг байгуулж, залуучуудын хөгжил оролцоог дэмжинэ.

6.5. Өсвөр насны хүүхдүүдэд "Технологийн боловсрол олгох, ур чадвар олгох" төслийг хэрэгжүүлнэ.

6.6. Гэр бүл, хүүхдийн эсрэг хүчирхийлэлтэй тэмцэх чиглэлээр дагнан ажиллах хүүхэд, гэр бүлийн асуудал хариуцсан нийгмийн ажилтанг ажиллуулж, мэргэшүүлнэ.

6.7. Хамтарсан багийн ажлыг эрчимжүүлж тусгай хөтөлбөрийн дагуу ажиллах, хяналт тавих

7. ЭДИЙН ЗАСАГ

7.1. Орон нутгийн өмчит болон орон нутгийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдэд сайн засаглалыг хөгжүүлэх замаар өмчийн үр өгөөжийг нэмэгдүүлнэ.

7.2. Төсвийн төлөвлөлтийг боловсронгуй болгож сахилга хариуцлагыг сайжруулах замаар үр ашгийг нэмэгдүүлнэ.

7.3. Төсөв, санхүүгийн цахим систем нэвтрүүлж, төрийн үйлчилгээг шуурхай, үр ашигтай болгон төсвийн урсгал болон хөрөнгө оруулалтын зардлыг ил тод, хэмнэлттэй зарцуулах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

7.4. Төрийн худалдан авах ажиллагаагаар дамжуулан дотоодын үйлдвэрлэлийн бүтээгдэхүүний худалдан авалтыг дэмжиж, тогтвортой нэмэгдүүлнэ.

7.5. Статистик мэдээллийн хамрах хүрээ, тооллого, судалгааны үр өгөөжийг нэмэгдүүлнэ.

8. УУЛ УУРХАЙ

8.1. Төр, хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтын хүрээнд хүнд үйлдвэр байгуулах төслүүдийн үйл ажиллагааг орон нутгаас бодлогоор дэмжин хамтран ажиллана.

8.2. Байгалийн баялгаас орж буй орлого, төсөв, тендерийг иргэдээр хэлэлцүүлдэг тогтолцоог шинэ шатанд гаргаж, иргэдийн оролцоог хангана.

8.3. Хайгуулын лицензтэй “Аранжин ресурс” ХХК-тай хамтран нийгмийн хариуцлагын хүрээнд гэрээ байгуулан ажиллах

9. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХҮЙ

9.1. Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг өргөжүүлэн, малын эрүүл мэндийг хамгаалж, малын ашиг шимийг дээшлүүлнэ.

9.2. Тариалангийн газрын талбайн ашиглалтыг сайжруулан, тариалалтыг нэмэгдүүлнэ.

9.3. Төмс, хүнсний ногооны тариалалтыг нэмэгдүүлж, дотоодын хэрэгцээний 30-аас доошгүй хувийг хангана.

9.4. Газар тариалангийн зориулалт бүхий техник, технологийн шинэчлэлийг үе шаттай хэрэгжүүлж, санхүүгийн түрээсийн үйлчилгээг хөгжүүлнэ.

9.5. Хөрс, цаг уурын онцлогт тохирсон баталгаат сортын үрийн хангамж, тэжээлийн тариалалт, үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлнэ.

9.6. Хүнсний үйлдвэр, нийтийн хоолны аюулгүй байдалд хяналт тавьж эрсдэлийг бууруулна.

9.7. Бэлчээрийн мэрэгч амьтан үлийн цагаан оготнотой тэмцэх арга хэмжээг зохион байгуулж, усжуулах, хамгаалах, нөхөн сэргээх замаар нөөц бэлчээрийг нэмэгдүүлнэ.

9.8. Бэлчээрт ашиглаж байгаа, инженерийн хийцтэй болон энгийн уурхайн худаг шинээр гаргаж ашиглахгүй байгаа худгуудыг шат дараатай сэргээн засварлана.

9.9. Сум дундын болон сумын отрын бүс нутгийг тогтоох, хил заагийг тодорхойлж баталгаажуулна.

9.10. Хадлангийн талбайг үе шаттай хашиж хамгаалан эрсдэл бүхий нөхцөлөөс урьдчилан сэргийлэх, тэжээлийн нөөцийн фондын тогтолцоог бий болгоно.

10. ЖИЖИГ ДУНД ҮЙЛДВЭРЛЭЛ, ХУДАЛДАА, ҮЙЛЧИЛГЭЭ

10.1. Хоршоо хөгжүүлэх сан, ЖҮД сан, Төсөл хөтөлбөрийн хүрээн дэх хөнгөлөлттэй зээл олголтыг орон нутгийн үйлдвэрлэлийн бодлоготой уялдуулан олгож, ажлын байрыг нэмэгдүүлнэ.

10.2. Мах, ноос ноолуур, арьс шир боловсруулах үйлдвэр байгуулах аж ахуй нэгжийн санаачилгыг хөнгөлөлттэй зээлийн санхүүжилтээр дэмжинэ.

10.3. Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүнийг дөрвөн улиралд бэлтгэн нийлүүлэх, хадгалах, иргэдийг хямд, чанартай мах, сүү, хүнсний ногоогоор хангана.

10.4. Орон нутгийн бизнес эрхлэгч иргэн, аж ахуй нэгж, хоршоодын бэлтгэн нийлүүлэлт, үйлдвэрлэл, борлуулалтын тогтолцоог кластерын системээр хөгжүүлнэ.

10.5. Хөдөө аж ахуйн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүний боловсруулах үйлдвэрийг бий болгон ашиглах, бүтээгдэхүүний боловсруулалтын түвшнийг нэмэгдүүлэх.

10.6. Ажлын байрыг нэмэгдүүлэх чиглэлд жижиг, дунд бичил бизнесийг дэмжих урт хугацаатай, хүү багатай зээлийн хүртээмжийг нэмэгдүүлж, шударга, ил тод олгох зарчмыг баримтлан хэрэгжүүлнэ.

10.7. Шинэ технологи, инновацын ололтод суурилсан эдийн засгийн үр ашигтай орон нутгийн эко жижиг, дунд үйлдвэр, худалдаа, үйлчилгээг хөгжүүлнэ.

10.8. Оюуны өмчийн патент, чанар стандартын баталгаатай орон нутгийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний тоог нэмэгдүүлнэ.

11. МАЛ АЖ АХУЙ

11.1. Бог малын хээлтүүлэгчийг Мал үржүүлэг технологийн ажил үйлчилгээний нэгж болон мэргэжилтний хяналтад төвлөрүүлэх ажлыг үе шаттай зохион байгуулж өсвөр хээлтүүлэгч худалдан авч малын чанарыг сайжруулна.

11.2. “Хариуцлагатай, чинээлэг малчин” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

11.3. Мал үржүүлэг, технологийн ажил үйлчилгээний нэгж байгуулах, хээлтүүлэгч болон цөм сүргийн малыг мэргэжлийн байгууллагын хяналтад авах, малын генетик нөөцийн ашиглалт, хамгаалалтыг сайжруулан нэгж малаас авах ашиг шимийг дээшлүүлнэ.

11.4. Өндөр ашиг шимт мах, сүүний чиглэлийн үүлдрийн үхэр, мах ноосны чиглэлийн хонины аж ахуйг хөгжүүлж, ашиг шимийг нь нэмэгдүүлнэ.

11.5. Малыг гоц халдварт, халдварт, зооноос, халдваргүй өвчнөөс урьдчилан сэргийлж, малын өвчнөөр тайван бүсийг тогтооно.

11.6. Халдварт зооноос өвчний гаралтыг багасган уг өвчнөөр тайван, халдваргүй бүсээр баталгаажуулна.

12. БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НОГООН ХӨГЖИЛ

12.1. Уур амьсгалын өөрчлөлтөөс үүдсэн дулаарал, агаарын бохирдол, хөрсний талхагдал, цөлжилт зэрэг асуудлуудтай дорвитой тэмцэх, байгаль орчныг нөхөн сэргээхэд зарцуулж байгаа зардлын хэмжээг нэмэгдүүлнэ.

12.2. Орон нутгийн гамшгийн нөхцөл байдал, эрсдэлийн үнэлгээг бүх түвшинд хийж, гамшгаас урьдчилан сэргийлэх, эрсдэлийг бууруулах үйл ажиллагааг төлөвлөн хэрэгжүүлнэ.

12.3. Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлнэ.

12.4. Ойн сан бүхий газрын ойгоор бүрхэгдсэн талбайн хэмжээ болон төв суурин газрын ногоон байгууламжийн ургалтыг хувийг нэмэгдүүлж, Тэрбум мод хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж “Өлзийт булаг”-т 9 га газарт мод тариалах

12.5. Сумын төвийн нийтийн эзэмшлийн талбайн ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлнэ.

12.6. Халиун бугын Илий, Монгол тарвага сэргээн нутагшуулах ажлыг нэмэгдүүлнэ.

12.7. Усны нөөцийг бохирдол, хомсдолоос хамгаалж, булгийн эхийг хашиж хамгаалах, тохижуулах, усны сан бүхий газарт хөв цөөрөм, усны сан байгуулна.

12.8 Сумын нийт айл өрхийн эко шийдлээр хийгдсэн нүхэн жорлонгийн тоог нэмэгдүүлнэ.

12.9. Хог хаягдлыг ангилан ялгах цех байгуулна.

12.10. Хогийн цэгийн хогийг булшлах ажлыг жил бүр хийнэ.

13. АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛ

13.1. Сумын төвд шар усны үер, борооны уснаас хамгаалах тохижилтын ажлыг хийнэ.

13.2. Хүн чулуун хөрөг галерей байгуулж, түүх соёлын дурсгалт зүйлийг хамгаалалтад авна

13.3. Аялал жуулчлалын бүс нутагт эко ариун цэврийн байгууламж /00/ байгуулна

14. ТЭЭВЭР, ЛОГИСТИК

14.1. Сумын төвд 2,5км-битонон авто зам барих ажилд орон нутгаас дэмжлэг авах улсын төсөвт суулган ажиллана.

14.2 Сумын төвөөс гарах замд таних тэмдэг, тэмдэглэгээг хийн тавина.

ГАЗРЫН ХАРИЛЦАА, БАРИЛГА, ХОТ БАЙГУУЛАЛТ

15.1. Газрын харилцаа, барилга, хот байгуулалтын бодлогыг хот төлөвлөлттэй уялдуулж, иргэдийн орон сууцны хангамжийг нэмэгдүүлнэ.

15.2. Сумын үерийн далан суваг, борооны болон хөрсний ус зайлуулах шугам сүлжээний ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.

15.3. Төр хувийн хэвшлийн түншлэлд тулгуурлан орон сууцны барилга, хотхон, хороолол барих ажлыг сумын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөнд нийцүүлэн үе шаттай хэрэгжүүлнэ.

15.4. Сумын төвд шинээр спорт заалыг барьж нийгмийн хэрэгцээг хангана.

15.5. Сумын хэмжээнд хаягжилтын нэгдсэн системийг бүрдүүлнэ.

15.6. Дэд бүтцийн хангамжид тулгуурлан иргэнд газар өмчлүүлэх боломжтой газрын нөөцийг тогтоож газрыг өмчлүүлнэ.

15.7. Төрийн болон орон нутгийн өмчийн барилгуудыг паспортжуулах, гэрчилгээжүүлнэ

15.8. Барилгын газар хөдлөлтөд тэсвэрлэлтийг тогтоож, чанарыг дээшлүүлнэ.

15.9. Сум, суурин газрын төлөвлөлтийн баримт бичгийг боловсруулна.

15.10. Сумын ерөнхий төлөвлөгөө болон нутаг дэвсгэрийн төлөвлөгөөг хийж хэрэгжүүлнэ.

15.11. Сумын төвийн хүн амыг эрүүл ахуй, стандартын шаардлага хангасан ундны усаар хангана.

15.12. Цэвэр усны хайгуул хийж, гүний худгийн тоог нэмэгдүүлнэ.

15.13. Төвлөрсөн цэвэр ус түгээлтийн шугам сүлжээг дулаан дамжуулах төвтэй холбоно.

15.14. Сумын айл өрх албан газруудын цэвэр, бохир усны шугам сүлжээг шинэчилнэ.

15.15. Сумын төвийн хүн амын ундны усанд таарсан технологи сонгох техникийн шийдлийг гаргаж, ундны усны эх үүсвэрт цэвэршүүлэх төхөөрөмж тавина.

16. БҮС, ОРОН НУТГИЙН ХӨГЖИЛ

16.1 Сумандаа сайханамьдрахад таатай, байгаль орчинд ээлтэй, хот болгон хөгжүүлнэ.

16.1.1 Гэр хорооллын газрыг шинэчлэн зохион байгуулна.

16.1.2 Сумын төвийн гэрэлтүүлгийг нэмэгдүүлэн, орчин үеийн шийдэлтэй болгон зохион байгуулж, ашиглалтыг сайжруулна.

16.1.3 Мэдээлэл холбооны суурь дэд бүтцийг өргөтгөнө.

16.1.4 Сумын төвд холбоо хангамжийн сувагчлал татаж, утастай болон утасгүй интернэтийн сүлжээнд холбоно.

16.2 Сумын хөгжил

16.2.1. Сумын төвлөрсөн халаалтын уурын зуух шинээр барьж ашиглалтанд оруулна.

16.2.2. Сумын агаарын тээврийн зайлшгүй үйлчилгээ, ерөнхий зориулалтын нислэг үйлдэх зурвас газрыг тогтоож, хамгаалалтад авна.

16.2.3. Сумын төвд 2,5км бетонон зам, явган хүний зам хайлс хамгаалалт бүхий мод, гэрэлтүүлэг цогцоор нь шийдвэрлэх,

16.2.4. “Өлзийтбулаг” тохижилтын ажлыг бүрэн гүйцэт хийж дуусгах.

16.2.5. Гудамжны гэрэлтүүлэг, хүүхдийн тоглоомын талбайн тохижилтын ажлыг хийж дуусгах.

16.2.6. Сумын төвийн ундны машины марк шинэчлэлийг хийх

16.2.7. Уурын зуухны шугам сүлжээ, хогийн цэгний цэвэрлэгээ булшлах ажилд зориулж “Унагалдай” тракторийг нийлүүлэх.

- 16.2.8. Сумын түүхт 70 жилийн ойг угтаж “Бахархалт” түүхэн ач холбогдол бүхий цэцэрлэгт хүрээлэнг шинээр хийх.
- 16.2.9. Сумын иргэдийг ая тухтай амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлж нийтийн орон сууцны бүтээн байгуулалтад санал санаачилга гаргаж ажиллана.
- 16.2.10. Ахуй үйлчилгээний төвийн барилгыг халаалтын нэгдсэн системд холбох, траншейн шинээр хийх.
- 16.2.11. Иргэд малчдын хүсэлтийг үндэслэн 12 айлын хувийн орон сууц бариулах санал санаачлагыг дэмжих, газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөнд тусгах
- 16.2.12. “Иргэдэд үйлчлэх төв” ЗДТГ-ын шинэ барилга байгууламжийн холболтын зургийг хийлгэж аймаг, улсын төсөвт суулгах

17. НЭЭЛТТЭЙ ЗАСАГЛАЛ

17.1. Төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны нээлттэй, ил тод байдлыг хангаж, хариуцлагыг дээшлүүлнэ.

17.2. Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн дүрмийг чанд мөрдүүлж, төрийн албанд хууль дээдлэх ухамсар, төлөвшилийг хэвшүүлнэ.

17.3. Төрийн байгууллага, нийгэм, эдийн засаг соёлын хүрээнд Жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангах тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангаж, бүх түвшинд жендэрийн бодлого хэрэгжүүлнэ.

17.4. Нутгийн захиргаан байгууллагын бүтэц, орон тоог оновчтой тодорхойлж мөрдүүлнэ.

17.5. Суманд нэн шаардлагатай төрийн алба хаагчдыг боловсон хүчний судалгаанд үндэслэн шилжиж ирэхийг дэмжих зорилгоор Төрийн албан хаагчдын нийгмийн баталгааг хангах хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж тогтвор суурьшилтай ажиллахад дэмжинэ.

17.6. Хувь хүний мэдээллийн аюулгүй байдал, цахим болон тоон гарын үсэг, мэдээллийн сангийн аюулгүй байдлыг хангана.

17.7. Төрийн байгууллагын албан хэрэг хөтлөлт, албан бичиг солилцооны үйл ажиллагааг цахим хэлбэрт бүрэн шилжүүлж, сүлжээг бий болгоно.

17.8. Төрийн албан хаагчдын мэдээллийн технологийн мэдлэгийг тасралтгүй дээшлүүлнэ.

17.9. Мэдээллийн технологи, харилцаа, холбооны хамрах хүрээг тэлэн, өндөр хурдны интернэт сүлжээг хүртээмжтэй болгож, иргэд, аж ахуйн нэгжийн төрөөс авах үйлчилгээг бүрэн цахимжуулна.

17.10. Бүртгэл, архив, үндэсний дата системийн ухаалаг үйлчилгээг сайжруулна.

17.11. Орон нутгийн гамшгаас хамгаалах техник тоног төхөөрөмжийг шинэчилж, гамшгийг даван туулах, дасан зохицох чадавхыг бэхжүүлнэ.

17.12. Орон нутагт хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх чиглэлээр олон улсын төсөл, хөтөлбөр, гадаадын орнуудтай бүх талын хамтын ажиллагааг түлхүү хөгжүүлнэ.

17.13. Төрийн албан хаагчдыг дотоод, гадаадын тэтгэлэгт хөтөлбөрт хамруулна.

18. БАТЛАН ХАМГААЛАХ

18.1. Орон нутгийн хамгаалалтын нөөц бүрдүүлж, мэдээллийн нэгдсэн тогтолцоог бий болгоно.

18.2. Дайчилгааны төлөвлөгөөг шинэчилж, “Дайчилгааны бэлтгэл нөөцийн бүрэлдэхүүн”-ийг чадавхжуулна.

19. ХУУЛЬ, ЭРХ ЗҮЙ

19.1. Гэмт хэрэг зөрчлөөс урьдчилан сэргийлж, нийгмийн дэг журмыг тогтоох замаар иргэдийн амар тайван амьдрах нөхцөлийг бий болгоно.

19.2. Авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх үйл ажиллагааг хууль тогтоомжийн хүрээнд үр дүнтэй зохион байгуулж, шударга байдлын үнэлгээг нэмэгдүүлнэ.

19.3. Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангах, эрх зүйн сургалт, сурталчилгаа, нөлөөллийн арга хэмжээг тогтмол, үр дүнтэй зохион байгуулж, хууль дээдлэх хандлагыг төлөвшүүлнэ.

19.4. Хил орчмын нутаг дэвсгэрийн аюулгүй байдлыг хангаж, хил хамгаалалтад малчид иргэдийг татан оролцуулах

19.5. Ногоон бүс” төслийг үргэлжлүүлж, сумыг хяналтын камерын нэгдсэн системд холбоно.

19.6. Иргэн бүрийн аюулгүй байдлыг хангахад шаардлагатай мэдлэг, мэдээллийг нийгэмд түгээж, иргэдийн оролцоог дэмжинэ.

19.7. Хууль, хяналтын байгууллагын материаллаг баазыг бэхжүүлж, дэмжлэг үзүүлнэ.

19.8 Сумын хэсгийн төлөөлөгч нарыг автомашинаар хангана.

19.9 Олон нийтийн цагдаагийн орон тоог нэмэгдүүлнэ.

